

Κώστας Γεμενετζής

Σεμινάριο στο Burghoelzli: Σχολιασμός

Αυτό το σχέδιο είναι μόνο για να καταστήσει σαφές ότι η ανθρώπινη ύπαρξη,

Ποια η διαφορά ανάμεσα στο "άνθρωπος" και στο "ανθρώπινη ύπαρξη";

Όταν λέμε "ο άνθρωπος" μιλούμε για ένα κάτι, ένα αντικείμενο (Μ' αυτήν την έννοια και το "υποκείμενο", καθότι επίσης συνιστά ένα "κάτι", στην φιλοσοφία εννοείται ως αντικείμενο.) Τότε τα ζητήματα για τον άνθρωπο συνιστούν άμεσες ή έμμεσες απαντήσεις στην ερώτηση "τι είναι [αυτό το "κάτι",] ο άνθρωπος;"

Όταν τώρα μιλούμε για την "ανθρώπινη ύπαρξη", δεν αναφερόμαστε στον άνθρωπο ως "κάτι", αλλά ως προς την οπτική του ότι υπάρχει, ότι είναι.

Το κείμενο του Heidegger έχει την μορφή της αντιπαράθεσης των δύο αυτών οπτικών.

στο ουσιακό της θεμέλιο,

Θα πει: Στις πρώτες προϋποθέσεις της. Έτσι π.χ. η προϋπόθεση του τι είναι ο άνθρωπος, το "ουσιακό θεμέλιο" για κάθε τι που είναι ο άνθρωπος, είναι το *ότι ο άνθρωπος είναι*.

Το "ουσιακό θεμέλιο" του ανθρώπου είναι η "ύπαρξή" του.

ποτέ δεν είναι ένα κάπου παρόν αντικείμενο,

"Ποτέ"; Όταν π.χ. οδηγώντας το αυτοκίνητο προσέχω να αποφύγω τον πεζό που περνάει τον δρόμο, δεν τον αντιλαμβάνομαι σαν ένα φυσικό σώμα σε ένα ορισμένο σημείο, που κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση με αυτήν την ταχύτητα, και προσαρμόζω την δική μου κατεύθυνση και ταχύτητα ανάλογα;

Και βέβαια εδώ αντιλαμβάνομαι τον άνθρωπο ως αντικείμενο. Όμως τότε δεν τον αντιλαμβάνομαι "στο ουσιακό του θεμέλιο". Τον αντιλαμβάνομαι στο "τι είναι", δηλαδή εδώ ως φυσικό σώμα με ορισμένα χαρακτηριστικά. Το *ότι* είναι, μένει εδώ, και πάντα σχεδόν στις καθημερινές μας συναλλαγές, αγνοημένο.

Και τότε χρειάζεται να αντιληφθώ την "ανθρώπινη ύπαρξη στο ουσιακό της θεμέλιο";

Όταν κι εφόσον μου γίνει ανάγκη: Όταν κι εφόσον μου ανοίξουν τα μάτια και αναγνωρίσω πως στον άνθρωπο ως αντικείμενο ο άνθρωπος ως άνθρωπος, δηλαδή στο "ουσιακό του θεμέλιο", κινδυνεύει να χαθεί.

Η ψυχοθεραπεία και η φαρμακοθεραπεία που προσβλέπουν στην διαχείριση προβλημάτων, εκλαμβάνουν τον άνθρωπο ως αντικείμενο.

Η "φαινομενολογική-υπαρξιακή" ψυχοθεραπεία κατευθύνεται προς την άλλη δυνατότητα

και βεβαίως διόλου δεν είναι ένα αντικείμενο κλεισμένο στον εαυτό του.

Ο Heidegger εδώ αναφέρεται στην θεώρηση του ανθρώπου που στην φιλοσοφία καλείται "μονισμός": Ο άνθρωπος ως "μόνος". Κυρίως χάρη στο έργο του Heidegger και του Wittgenstein, ο μονισμός ανήκει σε μια εποχή της φιλοσοφικής νόησης που πλέον αποτελεί παρελθόν. Παρολαυτά, σαν συνηθισμένη ανθρώπινη στάση, παραμένει κυρίαρχος.

Κυριαρχεί επίσης στην επιστημονική σκέψη, και ακόμη στο σύνολο των ψυχιατρικών και ψυχολογικών θεωρήσεων. (Βλέπε παρακάτω.)

Πολύ περισσότερο αυτή η ύπαρξη συνίσταται "απλώς" σε δυνατότητες πρόσληψης,

Δηλαδή: Αυτή, η ανθρώπινη, ύπαρξη, καθότι μη "κλεισμένη στον εαυτό της", συνίσταται σε "δυνατότητες πρόσληψης".

Δηλαδή *καθαυτήν* δεν είναι παρά ένα άνοιγμα προς ..., μια δεκτικότητα για ..., μια έκθεση σε ... *ό,τι την συναντά και της μιλάει.*

Εδώ δεν λέγεται το τι είναι ο άνθρωπος αλλά περιγράφεται το *ότι* του Είναι του.

απρόσιτες οπτικά και απτικά ,

Οι "δυνατότητες πρόσληψης", και οι διευκρινιστικές μου λέξεις "άνοιγμα", "δεκτικότητα", "έκθεση", δεν αναφέρονται σε περιστασιακά γεγονότα ή καταστάσεις που άλλοτε συμβαίνουν κι άλλοτε όχι.

Γι' αυτό και εδώ δεν πρόκειται για "πρόσληψη" με την έννοια της αισθητηριακής, "οπτικής, απτικής" αντίληψης από κάτι: Η ανθρώπινη ύπαρξη είναι, υπάρχει εξ υπαρχής, ως "δυνατότητες πρόσληψης"

που είναι στραμμένες προς ό,τι την συναντά και της μιλάει.

Το "και" πρέπει να το ακούσουμε επεξηγηματικά: "την συναντά" θα πει "της μιλάει".

Όπως λέμε πως αυτό κι εκείνο "μου μιλάει", "μου λέει κάτι".

Κάθε αληθινή, δηλαδή στον άνθρωπο ως άνθρωπο προσιδιάζουσα και τον άνθρωπο ως άνθρωπο εκπληρούσα συνάντηση άγεται από ένα τέτοιο, άφωνο, μίλημα.

Όλες οι μέχρι τούδε συνήθειες στην Ψυχολογία και Ψυχοπαθολογία αντικειμενοποιούσες κυστοειδείς παραστάσεις μιας ψυχής, ενός υποκειμένου, ενός προσώπου, ενός Εγώ, μιας συνείδησης,

Ο μονισμός στην ψυχολογία και στην ψυχοπαθολογία δηλώνεται στις βασικές τους έννοιες, που έχουν μορφή αντικειμένου και "κύστης":

-Η ψυχή, ένα αντικείμενο "μόνο", ως π.χ. το "μαύρο κουτί" μεταξύ ερεθίσματος και αντίδρασης, ως το κλειστό σύστημα ενός "ψυχικού οργάνου", ως γενικό όνομα για κύκλους επανατροφοδότησης, στην "συστημική", στην γνωσιακή-νευροχημική θεώρηση κλπ.

-Το υποκείμενο, ένα αντικείμενο "μόνο", ως ιστάμενο από την μία πλευρά κι έχοντας απέναντί του τα "αντικείμενα", προς τα οποία πρέπει να κατασκευάζει γέφυρες.

-Το πρόσωπο, ένα αντικείμενο "μόνο", κθόσον εννοεί τον εαυτό του μέσα από το "προσωπικό", απ' αυτό που είναι μόνο δικό του.

-Το Εγώ, ένα αντικείμενο "μόνο", ως ιστάμενο απέναντι σ' ένα Εσύ και χωρισμένο απ' αυτό.

-Η συνείδηση (και, άρρηκτα δεμένο μ' αυτήν, το "υποσυνείδητο"), ένα αντικείμενο "μόνο", ως ή έδρα του "μέσα μου", του εσωτερικού κόσμου απέναντι σ' έναν εξωτερικό κόσμο και χωρισμένη απ' αυτόν.

στην οπτική της Αναλυτικής του Dasein

δηλαδή στην οπτική της ανθρώπινης ύπαρξης, του ότι ο άνθρωπος είναι, και όχι στην οπτική του τι είναι

πρέπει να εξαφανιστούν

ως αναρμόδιες

χάριν μιας τελείως άλλης κατανόησης. Η νέα θεμελιακή οντότητα που έχει να ιδωθεί, πρόκειται να ονομαστεί *Da-sein*

Το *Da* είναι δεικτικό επίρρημα του τόπου: Να! Εδώ!, ή: Να! Εκεί!).

Sein θα πει: Είναι.

Στην καθομιλουμένη γερμανική *Dasein* θα πει κάτι σαν "ύπαρξη".

ή *Είναι-στον-κόσμο*.

Το δεικτικό *Da* δείχνει στον κόσμο.

Το Είναι-στον-κόσμο καταρχήν στρέφεται εναντίον του μονισμού και, όσο μας αφορά ιδιαίτερα, εναντίον των "αντικειμενικών-κυστοειδών παραστάσεων" ψυχής, υποκειμένου, προσώπου, Εγώ, συνείδησης.

Da-sein ως Είναι-στον-κόσμο θα πει ότι ο άνθρωπος στο Είναι του είναι ήδη από πάντα "έξω", ανοιχτός και μέτοχος στον κόσμο.

Αυτό για τον Heidegger δεν θα πει ότι κανείς δεν μπορεί και να αποσύρεται, να κλείνεται "στον εαυτό του", να είναι μόνος, "στον κόσμο του", κλπ. Θα πει ότι, όπως μόνον ένας βλέπων μπορεί και να είναι τυφλός, μόνον εκείνος που καταρχήν είναι-στον-κόσμο μπορεί και να αποσύρεται, να κλείνεται, να είναι μόνος, "στον κόσμο του".

Όπου πάντως το *Da* αυτού του *Da-sein* ακριβώς και δεν εννοεί, όπως απλοϊκά συμβαίνει, ένα για τον παρατηρητή κοντινό σημείο του χώρου. Πολύ περισσότερο η ύπαρξη ως *Da-sein* σημαίνει το κράτημα ανοιχτής μιας περιοχής,

Αυτό το "κράτημα" δεν είναι ποτέ απόφαση και πράξη, όπως όταν κρατάω μια θέση στο τραπέζι ή στην κερκίδα για τον φίλο μου. Ο άνθρωπος ως άνθρωπος θα πει: "*Κράτημα* ανοιχτής μιας περιοχής ..."

Και αυτή η περιοχή πάλι δεν είναι ένα αντικείμενο, δεν είναι η μια και η άλλη "περιοχή", όπως χρησιμοποιούμε την λέξη αναφερόμενοι σε έναν γεωγραφικό ή ιδεατό τόπο τον οποίο μπορούμε να πλησιάζουμε, να αποφεύγουμε, να αγνοούμε κλπ.

Η εδώ εννοούμενη περιοχή είμαστε εμείς οι ίδιοι, ακριβώς όπως το εκάστοτε οπτικό μας πεδίο είναι το ίδιο το βλέμμα μας.

Ο άνθρωπος ως άνθρωπος θα πει: "Κράτημα ανοιχτής μιας περιοχής ..."

Αυτή ακριβώς η περιοχή είναι το *Da* του *Da-sein*, είναι ο "κόσμος" του Είναι-στον-κόσμο.

που μέσα από την διαύγασή της

Η εν λόγω περιοχή χαρακτηρίζεται από ένα Διαυγές [*Lichtung*]. Όμως και πάλι όχι με την έννοια μιας ατμόσφαιρας, μιας νύχτας κλπ. που μπορεί να είναι διαυγής, μπορεί και όχι.

Εδώ το Διαυγές ονομάζει *αυτήν τούτη την περιοχή*, είναι το προχωρημένο όνομα του Heidegger για το *Da-* του *Dasein*, για τον κόσμο του Είναι-στον-Κόσμο.

Ο άνθρωπος, καλύτερα: η ανθρώπινη ύπαρξη, έτσι λέγεται στο όψιμο έργο, είναι η *Έν-σταση στο Διαυγές*.

Αυτό θα πει το "ανοιχτό", το "έκθετο", το "δεκτικό" του ανθρώπου ως ανθρώπου.

γίνεται δυνατή η πρόσληψη

Και εδώ πάλι δεν πρόκειται για την μια ή την άλλη πρόσληψη, αλλά για το *ότι σ'* αυτό το Διαυγές ανήκει η πρόσληψη.

Και τούτο όχι σαν χρονική ακολουθία, όπου πρώτα είναι το Διαυγές και μέσα απ' αυτό μπορούμε να προσλαμβάνουμε, αλλά Διαυγές και Πρόσληψη είναι *το αυτο*, με τον ίδιο τρόπο που ΤΟ ΑΥΤΟΝ είναι, Παρμενίδης, το ΝΟΕΙΝ (πρόσληψη...) και το ΕΙΝΑΙ (διαυγές ...), με τον ίδιο τρόπο που "βλέμμα" και "οπτικό πεδίο", για την ελεύθερη εμπειρία και όχι για την επιστημονική σκέψη, είναι το αυτό.

Στην "οπτικά, απτικά απρόσιτη" περιοχή του Αυτού "γίνεται δυνατή η πρόσληψη", γίνεται δυνατή αυτή τούτη η ανθρώπινη ύπαρξη,

Έτσι πρόσληψη θα πει διαύγαση, και διαύγαση θα πει αναφύηση και εμφάνιση: ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ. Τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο. Η *Φαινομενολογία*, καθόσον έχει για μέλημά της το φαινομενο, δεν είναι μέθοδος. Είναι ο τρόπος εννόησης που αρμόζει στην ανθρώπινη ύπαρξη, καθόσον "εν-ίσταται στο Διαυγές".

των σημασιολογιών των δεδομένων που της μιλούν.

Τι θα πει "σημασιότητα";

Είναι μια λέξη από το *Είναι και Χρόνος* του Heidegger. Εκεί γράφει [σ. 87]:

"Συλλαμβάνουμε τον αναφορικό [με την έννοια του "Το Αυτόν" "μιλήματος" και "πρόσληψης"] χαρακτήρα των παραπεμπτικών αναφορών [των "δεδομένων που μας μιλούν"] ως *σημασία*. Στην οικειότητα μ' αυτές τις αναφορές το Dasein 'αυτοσημαίνεται' [Διαφορετικά "αυτοσημαίνομαι" απέναντι στην γυναίκα μου και διαφορετικά απέναντι στην θεραπευτική συνάντηση.] Δίνει του εαυτού του να καταλάβει πρωτογενώς [όχι διανοητικά αλλά ψυχή τε και σώματι, όπως π.χ. στην έκφραση "του έδωσα να καταλάβει"] το Είναι του και το δυνητικό Είναι του ως προς το Είναι του-στον-κόσμο. Ονομάζουμε το όλον των αναφορών αυτής της σημασίας *σημασιότητα*. Συνιστά την κοσμικότητα του κόσμου."

"Σημασιότητα": Η σημασία, η αυτή για τα πράγματα του κόσμου και για τον ευρισκόμενο σε αναφορά προς αυτά τα πράγματα. Έτσι είναι δομημένος ο κόσμος στον οποίο βρισκόμαστε ήδη από πάντα και ανα πάσα στιγμή. Αυτή είναι η "κοσμικότητα" του κόσμου. Το κράτος του ΤΟ ΑΥΤΟΝ.

Το ανθρώπινο Da-sein είναι ως περιοχή δυνητικής πρόσληψης, και ποτέ ένα απλά παρόν αντικείμενο. Μάλιστα δεν είναι διόλου και σε καμιά περίπτωση κάτι που μπορεί να αντικειμενοποιηθεί.

Το μη αντικειμενοποιήσιμο της ανθρώπινης ύπαρξης και του κόσμου στην πρώτη αρχή τους, αποδίδεται συνήθως με την εικόνα του δρόμου - στην πρώτη ελληνική νόηση (ΟΔΟΣ), στην απωασιατική νόηση (Ταο) -, όπου ο τονισμός δεν είναι το στατικό-αντικειμενικό αλλά ακριβώς το καθοδόν ως ο αληθινός τόπος της διαμονής μας, η αληθινή μας διαμονή. Πρόκειται για ό,τι λέει η λέξη "πορεύομαι", αν την ακούσουμε στην μέση φωνή της: Ανήκω στον "πόρο", στον δρόμο στον οποίο βρίσκομαι, έτσι που να είμαι ένα μαζί του, στις στροφές του να στρέφομαι και ν' αλλάζω ο ίδιος, στην ασφαλτο και στο κακοτράχαλο, στο αυτοκίνητο και και στο περπάτημα να είναι η ίδια μου η ύπαρξη αυτού του είδους.

Οπωσδήποτε μένει ερώτημα, κατά πόσον το μη αντικειμενοποιήσιμο μπορεί ποτέ να αποδοθεί με λέξεις που έχουμε συνηθίσει να χρησιμοποιούμε για αντικείμενα ("δρόμος", "περιοχή", "διαυγές", "κόσμος").

Ο Heidegger γνωρίζει το πρόβλημα, και μάλιστα σαν την βασική πρόκληση της σκέψης του. Ο Wittgenstein το γνωρίζει επίσης, και θεωρεί πως εδώ δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα από το να σωπαίνει κανείς.

Η Φαινομενολογία, κι εκεί που ασκείται στην μορφή της θεραπευτικής συνομιλίας, είναι δοκιμασία στα όρια της γλώσσας, αυτού που μπορεί, και πρέπει να ειπωθεί, του "λεκτέου", και αυτού για το οποίο οι λέξεις δεν υπάρχουν.

Η ίδια η δοκιμασία εκφράζεται πολύ συχνά με τον επαρκέστερο τρόπο παίρνοντας μορφή απορίας και ερωτήματος.

Heidegger: "Το ερώτημα είναι η ευλαβικότητα της νόησης".